

(/)

 (/)

> Krig og terror - Militærvæsen - Den kolde krig (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Atomangst og civilt beredskab

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/ubaadskrig-i-kattegat>)

Atomangst og civilt beredskab

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1558

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/atomangst-og-civilt-beredskab)

[krig/atomangst-og-civilt-beredskab](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/atomangst-og-civilt-beredskab)) **t** (<https://twitter.com/home?status=.> Aktiviteten

kan ses på [http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/atomangst-og-civilt-beredskab)

[militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/atomangst-og-civilt-beredskab](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/atomangst-og-civilt-beredskab)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/atomangst-og-civilt-beredskab)

online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/atomangst-og-civilt-beredskab&title=)

Marianne Rostgaard og Morten Pedersen (red.)

Atomangst og civilt beredskab. Forestillinger om atomkrig i Danmark 1945-1975

Aalborg Universitetsforlag. 224 sider. 250 kr.

Af Martin Jensen

Antologier er ofte en pose blandede bolcher, både hvad angår emner og kvalitet, og denne antologi, der udspringer af forskningsprojektet 'Hvis krigen kommer' er ingen undtagelse.

Museumsinspektør ved Nordjyllands Historiske Museer, Bodil Frandsen, skriver om Regan Vest, det ene af de to store bunkerkomplekser, der under den kolde krig blev opført til at huse regering og kongehus i tilfælde af en krig, samt om baggrunden for, hvorfor man valgte at opføre dette massive anlæg, der planlægges åbnet som museum om nogle år.

Den militærteknologiske udvikling med først atom- og siden brintbomben havde gjort det tydeligt, at en ny stor militær konflikt ville adskille sig kvalitativt fra Anden Verdenskrig, hvilket førte til en omfattende planlægning af det, man kaldte totalforsvaret. I totalforsvarskonceptet opererede man med tre overordnede kategorier: den militære, civilforsvaret og det civile beredskab. Groft sagt havde civilforsvaret ansvaret for sikring af borgerne, mens det civile beredskab havde ansvaret for at sikre statsadministrationen i en krigssituation, og det var i denne kontekst Regan Vest blev opført som udflytningskvarter fra 1963-69.

Frandsen gennemgår grundigt både planlægnings- og lovgivningsarbejdet vedr. det civile beredskab samt opførelsen af Regan Vest som et konkret eksempel på, hvor alvorligt man tog truslen fra øst.

Iben Bjørnsson, museumsinspektør ved Koldkrigsmuseum Stevnstøbet, skriver om udviklingen af civilforsvarsiden, og hvordan man formidlede informationer om den nye trussel, som atomvåben udgjorde, til befolkningen. Det handlede selvfølgelig i vid udstrækning om konkrete tiltag til beskyttelse (beskyttelsesrum, indkøb af forsyninger mv.), men en vigtig opgave var også den psykologiske; man skulle holde moralen oppe, give folk en opfattelse af, at det nyttede noget at træffe beskyttelsesforanstaltninger og at undgå panik. Man skulle kort sagt skræmme folk nok til, at de tog truslen alvorligt, men ikke så meget, at de blev paniske eller defaitistiske.

Udviklingen af brintbomben førte til et større skifte i civilforsvarsplanlægningen, idet det nu stod klart, at beskyttelsesrum, som man havde kendt dem fra Anden Verdenskrig, ikke ydede nogen beskyttelse. Derfor begyndte man i NATO, der koordinerede civilforsvarsindsatsen i medlemslandene, i stigende grad at operere med evakuering som det bedste middel til at beskytte befolkningen. Heri lå imidlertid et dilemma, idet man i NATO antog, at Warszawa-pagten straks efter en konflikts udbrud ville anvende både atom- og brintvåben, hvilket ikke levede tid til at iværksætte evakueringer. I Danmark planlagde civilforsvaret kun ud fra en antagelse om brug af atomvåben og konventionelle våben.

Ivan Lind Christensens, lektor på Aalborg Universitet, skriver om forestillingerne om atomkrig og radioaktivitet i perioden 1945-1963. Undersøgelsens fokus er på et udvalg af officielle pjecer og betænkning samt et par bøger, mens aviser o. lign. kun er brugt i ringe omfang. Ikke så overraskende viste man i slutningen af 40'erne meget lidt om effekterne af atomkrig, herunder skadevirkningerne af radioaktivitet, og udviklingen af den kolde krig gjorde samtidig, at man hverken fra amerikansk eller sovjetisk side var særlig villig til at dele ud af de oplysninger, man rent faktisk havde. Først efter opfindelsen af brintbomben kom der i regi af FN et større samarbejde og en større vidensdeling i gang.

Christensens artikel er antologiens svageste. Sproget er akademisk knudret, og er påklistret et teoretisk apparat, der synes helt unødvendigt. Luftige begreber som erfaringsrum, handlingshorisont, forventningshorisont bruges flittigt, selv om man langt mere præcist kunne have brugt andre ord. Et sted henvises der til en person, som ikke tidligere er præsenteret, og flere steder henvises der til en betænkning fra 1949, der ikke ses omtalt.

Lektor Marianne Rostgaards artikel handler også om civilforsvaret og spørgsmålet: Kan man overleve en atomkrig?

Udviklingen af civilforsvaret i Danmark var i høj grad drevet af NATO's arbejde på området. Præmissen var, at Warszawa-pagten kun ville bruge konventionelle og taktiske atomvåben mod dansk område, da man ønskede at kunne anvende landets produktionsapparat efter en besættelse. Derfor var det civilforsvarets primære opgave at beskytte befolkningen mod radioaktiv nedfald og effekten af mindre taktiske atomvåben.

Der var et ønske fra civilforsvaret om at informere befolkningen sagligt om forholdene, således at borgerne kunne handle rationelt i en krise- eller krigssituation. Det kunne f.eks. være ved at lære førstehjælp, brandslukning mv. Pjecen 'Hvis krigen kommer' blev efter udgivelsen suppleret både af tv-udsendelser og andre pjecer, som bl.a. handlede om, hvordan man i tiden efter et atomangreb kunne rense madvarer for strontiumforurening. Rostgaard undersøgelser af danske dagblade viser, at 'Hvis krigen kommer' blev generelt godt modtaget, både blandt lederskribenter og læserbrevsskribenter. En Gallup-undersøgelse viste efterfølgende, at kun hhv. 2 og 3% havde fulgt opfordringen til at indrette et beskyttelsesrum og indkøbe et beredskabslager.

Ulla Egeskov, museumsinspektør ved Nordjyllands Historiske Museer, skriver om danskernes erindringer om atombomben, dvs. et erindringshistorisk perspektiv, baseret på en interview med 22 danskere i alderen 41-91 år, der er blevet forsøgt udvalgt, så de repræsenterede forskellige synspunkter. Egeskov redegør pligtskyldigt for de metodiske udfordringer i forbindelse med denne type kvalitative undersøgelser, hvilket (uforvarende) illustreres af et interview med en tidligere fredsaktivist, der fortæller, hvordan man demonstrerede mod NATO's dobbeltbeslutning fra 1979, der ville betyde udstationering af neutronvåben i Europa. I virkeligheden handlede dobbeltbeslutningen om deployering af konventionelle krydsermissiler, men fejltagelsen illustrerer fint de udfordringer, der kan være med erindringshistorie.

Overordnet set identificeres der to hovedgrupper blandt de interviewede, de samfundsengagerede, der tog aktivt stilling til risikoen for en atomkrig, og de hverdagsorienterede, for hvem atomtruslen ikke betød noget.

Blandt de samfundsengagerede var der flere officerer og hjemmeværnsfolk, der på den måde aktivt tog stilling og gjorde en forskel - ikke alene til truslen om atomkrig, men også i bredere forstand konflikten mellem øst og vest. En anden gruppe aktive samfundsengagerede var en række 68'ere, der var aktive i fredsbevægelsen eller pacifistiske grupper.

Omtalen af de hverdagsorienterede fylder kun godt to sider, selv om de formentlig antalsmæssigt udgjorde langt de fleste. Det er ærgerligt, at Egeskov ikke inddrager kvalitativ data til støtte for det kvantitative, f.eks. tilgængelige Gallup-målinger.

Peer Henrik Hansens spændende afsluttende artikler handler om de forestillinger, man i starten af den kolde krig gjorde sig om, hvordan Danmarks skæbne ville være efter en ny krig og besættelse. Også på dette område var erfaringerne fra besættelsen den afgørende referenceramme; man ville ikke igen

tages på sengen som den 9. april, men allerede i fredstid træffe foranstaltninger til en ny modstandskamp.

Der blev taget initiativer fra flere sider, dels den danske militære efterretningstjeneste, men også fra tidligere modstandsfolk som Arne Sejv og Lores Duus Hansen, samt britiske og amerikanske efterretningstjenester.

Fra officiel dansk side indgik man i et afgrænset samarbejde med amerikanerne, samtidig med at man stedse afviste en række mere vidtgående amerikanske forslag. Der blev således etableret et såkaldt stay-behind netværk, styret af FE, der i tilfælde af krig skulle kunne give besked om besættelsestroppers bevægelser, antal mv. Samtidig blev der oprettet yderligere net, dels som konsekvens af interne forviklinger i efterretningstjenesten, dels på privat initiativ – og sandsynligvis i samarbejde med den amerikanske efterretningstjeneste.

Et andet bevis på, hvor alvorligt man tog truslen om en ny krig og besættelse ses af de forberedelser, man i starten af 1950'erne udfoldede for at forberede et sæde for en dansk eksilregering, komplet med kopier af de vigtigste arkiver fra ministerier, efterretningstjenester mv.

Generelt set er antologien velredigeret, bortset fra at der på s. 66 er tryk to sider oven på hinanden, og at den kendte skik med at citere hinandens bidrag i nogle af artiklerne har taget overhånd.

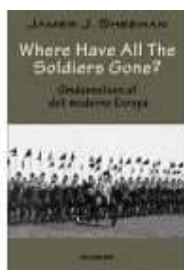
Det må også være en smutter, når det i forordet hævdes, at Sovjetunionen efter Khrusjtjovs magtovertagelse skulle have anset atomvåben udelukkende som et afskrækkelsesvåben. Det er ikke korrekt, idet man helt indtil kolde krigs slutning planlagde massiv brug af kernevåben i en krigssituation, hvilket også fremgår af flere af artiklerne undervejs.

De færreste vil nok vælge at læse alle bidrag i antologien, men er man koldkriger er der mange spændende informationer at hente. Undertegnede ser i hvert fald frem til at se, hvilke yderligere publikationer der kommer ud af forskningsprojektet.

[Historie-online.dk, den 1. september 2020]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/krig-og-terror-militaervaesen-vaben-den-kolde-krig/ubaadskrig-i-kattegat>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

WHERE HAVE ALL THE SOLDIERS GONE?

FLÅDEN

(/article/items/view/2747/4)
(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/flaaden>)

